

Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

10 augustus 2006 / rapportnummer 1773-58

commissie voor de milieueffectrapportage

Minister van Landbouw, Natuur
en Voedselkwaliteit
Regionale Zaken Zuid
Postbus 6111
5600 HC Eindhoven

uw kenmerk
DRZZ06-2294/RB/M

uw brief
23 mei 2006

ons kenmerk
1773-59/vE/jr

Onderwerp
Advies voor richtlijnen voor het MER
Ontwikkeling van een intergetijdengebied
Hedwige- en Prosperpolder

doorkiesnummer
(030) 234 76 25

Utrecht,
10 augustus 2006

Geachte Minister,

Met bovengenoemde brief stelde u (als coördinerend bevoegd gezag) de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over de Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan. Over de Richtlijnen voor de inhoud van het MER heeft een gezamenlijke Vlaams-Nederlandse werkgroep advies gegeven aan het bevoegde gezag. Deze "Schelde m.e.r.-Commissie" bestaat uit een werkgroep van de Nederlandse Commissie voor de milieueffectrapportage, aangevuld met Vlaamse deskundigen, die zijn aangewezen door de Dienst mer.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal graag vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

Hoogachtend,

drs. L. van Rijn-Vellekoop
Voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Ontwikkeling van een intergetijdengebied
Hedwige- en Prosperpolder

In afschrift aan:

- Dienst Mer van het Ministerie van Leefmilieu, Natuur en Energie Vlaanderen
- Gedeputeerde Staten van Zeeland
- Waterwegen en Zeekanaal NV (Vlaanderen)

Postadres Postbus 2345
3500 GH UTRECHT
Bezoekadres Arthur van Schendelstraat 800
Utrecht

telefoon (030) 234 76 66
telefax (030) 233 12 95
e-mail mer@eia.nl
website www.commissiemer.nl

commissie voor de milieueffectrapportage

College van Gedeputeerde Staten van Zeeland
Postbus 6001
4330 LA Middelburg

uw kenmerk
DRZZ06-2294/RB/M

uw brief
23 mei 2006

ons kenmerk
1773-60/vE/jr

Onderwerp
Advies voor richtlijnen voor het MER
Ontwikkeling van een intergetijdengebied
Hedwige- en Prosperpolder

doorkiesnummer
(030) 234 76 25

Utrecht,
10 augustus 2006

Geacht College,

Met bovengenoemde brief stelde de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over de Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder.

Over de Richtlijnen voor de inhoud van het MER heeft een gezamenlijke Vlaams-Nederlandse werkgroep advies gegeven aan het bevoegde gezag. Deze "Schelde m.e.r.-Commissie" bestaat uit een werkgroep van de Nederlandse Commissie voor de milieueffectrapportage, aangevuld met Vlaamse deskundigen, die zijn aangewezen door de Dienst mer. Bijgaand treft u het advies van de Commissie aan.

Daarnaast vraag ik uw aandacht voor het volgende:

Uit krantenberichten heeft de Commissie vernomen dat de provincie van plan is een 'commissie van deskundigen' om een uitspraak te vragen over de kansrijkheid van een aantal maatregelen die in de plaats van ontpolderingen in het estuarium zouden kunnen worden uitgevoerd. Hierover zijn voorstellen door verschillende instanties en personen naar voren gebracht.

Ik wil u erop wijzen dat het instrument van milieueffectrapportage bedoeld is om de voor- en nadelen van alternatieven voor een voorgenomen activiteit in beeld te brengen. Ook voorziet het instrument in een onafhankelijke toetsing van het onderzoek en de verslaglegging daarvan over deze onderwerpen. Daarom komt de vraag op waarom de provincie naast de m.e.r.-procedures voor de Hedwige- en Prosperpolder en de overige natuurmaatregelen (Zwin en middengebied) een 'onafhankelijke commissie van deskundigen' alternatieven wil laten beoordelen.

.

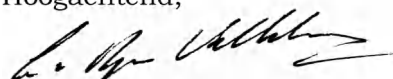
Postadres Postbus 2345
3500 GH UTRECHT
Bezoekadres Arthur van Schendelstraat 800
Utrecht

telefoon (030) 234 76 66
telefax (030) 233 12 95
e-mail mer@eia.nl
website www.commissiemer.nl

In het verlengde daarvan verwijs ik naar paragraaf 3.1 van bijgevoegd richtlijnenadvies, waarin uitdrukkelijk wordt gevraagd om in het milieueffectrapport in te gaan op alternatieve oplossingen die de insprekers aanreiken

Graag verneem ik uw reactie over deze kwestie.

Hoogachtend,

drs. L. van Rijn-Vellekoop
Voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Ontwikkeling van een intergetijdengebied
Hedwige- en Prosperpolder

In afschrift aan:

- Dienst Mer van het Ministerie van Leefmilieu, Natuur en Energie Vlaanderen
- Minister van LNV
- Waterwegen en Zeekanaal NV (Vlaanderen)

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Ontwikkeling van een intergetijdengebied
Hedwige- en Prosperpolder

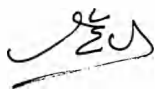
Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieueffectrapport over de Ontwikkeling van een intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder,

uitgebracht aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in Nederland (coördinerend Bevoegd Gezag) en de Dienst Mer van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie in Vlaanderen door de Commissie voor de milieueffectrapportage; namens deze

de werkgroep m.e.r.

Ontwikkeling van een intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder,

de secretaris

drs. M. van Eck

de voorzitter

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Utrecht, 10 augustus 2006

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES.....	2
3. PROBLEEMSTELLING, DOEL, BELEID EN BESLUITEN.....	2
3.1 Onderbouwing van het voornemen	2
3.2 Explicitering van de doelen.....	3
3.3 Beleidskader	4
3.4 Te nemen besluit(en).....	4
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	4
4.1 Voorgenomen activiteit: algemeen.....	4
4.2 Dijk aanleg	4
4.2.1 Gemaakte keuzen.....	4
4.2.2 Aanleg en dijkontwerp.....	5
4.3 Voormalig waterkerende dijken.....	5
4.3.1 Twee basisalternatieven	5
4.4 Ingrepen binnen het ontpolderde gebied.....	6
4.5 Eindbeeld.....	7
4.6 Alternatieven en varianten.....	7
4.7 Mitigerende en compenserende maatregelen	8
4.8 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	8
4.9 Referentie	8
5. BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN	9
5.1 Bestaande situatie en autonome ontwikkeling.....	9
5.2 Aandachtspunten bij het beschrijven van de milieugevolgen.....	9
5.3 Woon- en leefmilieu	10
5.4 Ruimtegebruik, landbouw en recreatie	10
5.5 Bodem, morfologie	11
5.6 Water.....	11
5.7 Hoogwaterveiligheid.....	12
5.8 Natuur	12
5.9 Landschap en cultuurhistorie.....	12
6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN EN VARIANTEN.....	13
7. KOSTEN EN BATEN.....	13
8. LEEMTEN IN MILIEU-INFORMATIE EN EVALUATIE.....	14
9. VORM EN PRESENTATIE.....	14

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 23 mei 2006 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 104 d.d. 31 mei 2006
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. INLEIDING

Op 11 maart 2005 is de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium door de Vlaamse en Nederlandse regeringen vastgesteld. Daarin staat het voornemen om in de Hedwige- en Prosperpolder een natuurontwikkelingsproject uit te voeren. De provincie Zeeland (Nederland) en het Agentschap Waterwegen en Zeekanaal NV (Vlaanderen) treden samen op als initiatiefnemer in de milieueffectrapportage¹ (m.e.r.), die wordt uitgevoerd ter onderbouwing van de besluitvorming. In Nederland is de Minister van LNV (coördinerend) bevoegd gezag. In Vlaanderen is het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Milieu-, Natuur- en Energiebeleid, Dienst Mer bevoegd voor de m.e.r.

Bij brief van 23 mei 2006 is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER)². De m.e.r.-procedure ging op 1 juni 2006 van start met de kennisgeving van de Startnotitie/kennisgeving³ in diverse media⁴. De inspraaktermijn duurde van 1 juni tot en met 12 juli 2006.

In Nederland is ook de regelgeving inzake strategische milieubeoordeling voor plannen en programma's van toepassing, omdat er ten behoeve van het projectbesluit een 'passende beoordeling' wordt gemaakt. Aangezien met milieueffectrapportage zowel inhoudelijk als procedureel aan de eisen voor een strategische milieubeoordeling wordt voldaan, wordt in het vervolg alleen nog van MER gesproken⁵.

In Vlaanderen heeft de Dienst Mer van de Afdeling Milieu-, Natuur en Energiebeleid het kennisgevingsdossier volledig verklaard op 17 mei 2006. In het gemeentehuis van Beveren en bij de Dienst Mer in Brussel is dit dossier ter inzage gelegd. Parallel werden adviezen bij de administraties en openbare besturen gevraagd.

De Commissie⁶ geeft aan welke informatie het MER moet bieden om het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te kunnen wegen. Voor zover relevant zijn de inspraakreacties en adviezen⁷ verwerkt.

De Commissie bouwt in haar advies voort op de Kennisgeving/startnotitie MER Hedwige- en Prosperpolder. Dat wil zeggen dat haar advies in combinatie daarmee moet worden gelezen.

¹ De milieueffectrapportage voor Nederland wordt uitgevoerd op grond van het Besluit m.e.r. categorie 12.1-12.3, 9.2, 16.1 en 18.5; voor Vlaanderen op grond van categorie 10,h.

² Zie bijlage 1.

³ In het vervolg aangeduid met Startnotitie.

⁴ Zie bijlage 2.

⁵ Er is immers al een strategische m.e.r. gedaan voor de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde estuarium.

⁶ Over de Richtlijnen voor de inhoud van het MER heeft een gezamenlijke Vlaams-Nederlandse Commissie advies gegeven aan het bevoegde gezag. Deze "Schelde m.e.r.-Commissie" bestaat uit een werkgroep van de Nederlandse Commissie voor de milieueffectrapportage, aangevuld met Vlaamse deskundigen, die zijn aangewezen door de Dienst mer. De samenstelling van de Commissie staat in bijlage 3: Projectgegevens.

⁷ Bijlage 4 geeft een lijst van de binnengekomen inspraakreacties.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De volgende punten gelden als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt:

- een goede onderbouwing van de voorgenomen activiteit;
- een specifieke uitwerking van het doel (de doelen) van de voorgenomen activiteit;
- een bespreking van de (maatregel- en locatie)alternatieven die in de inspraak naar voren zijn gebracht;
- een duidelijke omschrijving van de ingrepen waaruit de voorgenomen activiteit bestaat;
- een overzichtelijke vergelijking van alternatieven en varianten waarmee de keuze wordt onderbouwd voor de inhoud van het project zoals dat in de uitvoeringsbesluiten komt (het zogenoemde “voorkeursalternatief”);
- inzicht in de milieugevolgen voor woon- en leefmilieu, ruimtegebruik, bodem en water, natuur, landschap en cultuurhistorie; c.q. bijdrage aan het doelbereik dat met de voorgenomen activiteit wordt beoogd;
- gebruik van (mathematische) modellen van de in- en uitstroming van het getij om zo de effecten van de alternatieven en varianten na te gaan;
- duidelijkheid over de duurzaamheid van de voorgestelde alternatieven (wat is de verwachting ten aanzien van de natuurontwikkeling in de komende decennia en in hoeverre scoren de alternatieven verschillend op het vlak van ongewenste ontwikkelingen, zoals afnemende dynamiek en het weer verdwijnen van het gewenste intergetijdengebied door verlandings);
- een publieksvriendelijke samenvatting.

3. PROBLEEMSTELLING, DOEL, BELEID EN BESLUITEN

3.1 Onderbouwing van het voornemen

Het besluit tot het “ontwikkelen van een intergetijdengebied in de Hertogin Hedwigepolder en het noordelijke gedeelte van de Prosperpolder⁸” is reeds genomen door de Nederlandse en de Vlaamse regering. Er is echter nog geen sprake van een juridisch bindend besluit in de zin van een concrete beleidsbeslissing. Daarom dienen de hoofdlijnen van de onderbouwing van het voornemen in dit MER (nogmaals) te worden gegeven: waarom is de ontpoldering van de Hedwige- en Prosperpolder dé oplossing voor de gesignaleerde problemen. Vanzelfsprekend kan gebruik worden gemaakt van eerder opgestelde documenten daarover.

- In diverse eerdere rapporten die voorafgaand aan en na het opstellen van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium zijn opgesteld, is reeds onderbouwd dat het gewenste herstel en de instandhouding van het estuarium, behalve met andere maatregelen, ook dient te worden gerealiseerd door vergroting van het areaal van het estuarium⁹.

⁸ In de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium, Besluiten van de Nederlandse en Vlaamse regering, pagina 32, is sprake van 440 ha. Een beslissing van de Vlaamse Regering van 22-07-2005 over de actualisatie van het Sigmaplan (Nota VR/2005/2207/DOC.0718 BIS) brengt de totale oppervlakte op circa 460 ha.

⁹ Zie onder meer het rapport Natuurprogramma Westerschelde, september 2005 van het Ministerie van LNV.

- De omvang van deze areaalvergroting is natuurlijk moeilijk exact te onderbouwen. De informatie die daaromtrent redelijkerwijs kan worden gevraagd, is geleverd. In de startnotitie worden echter allerlei getallen genoemd met betrekking tot de kwantitatieve opgave¹⁰, hetgeen tot verwarring leidt. Maak in het MER duidelijk welke getallen voor welk land, welk gebied/zone en voor welke tijdhorizon gelden. Geef ook aan wat de meest recente getallen zijn, waarmee nu rekening moet worden gehouden.

Geef in het MER voor deze aspecten een logisch opgebouwd resumé uit de eerdere opgestelde onderbouwingen.

Expliciteer dan in de startnotitie staat, moet nog worden onderbouwd, waarom de Hedwige- en Prosperpolder de meest aangewezen locatie is om de gestelde opgave te realiseren. (Ook daarbij kan overigens gebruik worden gemaakt van eerdere onderzoeksrapporten.)

- Geef de argumenten waarom in iedere zone van het Schelde-estuarium maatregelen nodig zijn, dus ook in zone 3.
- Beschrijf de geschiktheid van de verschillende kustlocaties in zone 3 van het estuarium en vergelijk deze onderling.
- Maak de onderbouwing inzichtelijk en navolgbaar door gebruik te maken van kaartmateriaal en een tabel waarin de gegevens van de locaties staan en de scores op de (kwantitatieve en kwalitatieve) doelen.

Andere oplossingen

De hiervoor gevraagde onderbouwing dient tevens te worden gebruikt om aan te tonen dat andere maatregelen¹¹ dan ontpoldering van de Hedwige- en Prosperpolder, geen kansrijke oplossing bieden voor de gestelde opgave. Wanneer dat niet overtuigend kan worden onderbouwd, dient zo'n oplossing in het MER alsnog gelijkwaardig te worden uitgewerkt conform de richtlijnen die hierna staan in hoofdstuk 4 en 5.

3.2 Explicitering van de doelen

In de startnotitie en andere documenten is sprake van het ontwikkelen van een “intergetijdengebied”, waarbij het met name gaat om de ontwikkeling van laagdynamische slikken en jonge schorren¹². Geef in het MER expliciet aan hoe het doelbereik wordt gemeten (omvang aan arealen van bepaalde typen gebied op bepaalde momenten in de tijd). Immers het streefbeeld – slikken en jonge schorren – is slechts een stadium in de natuurlijke ontwikkeling dat alleen gedurende een bepaalde tijd zal voorkomen. Daarom is het belangrijk dat ook de estuariene (morfologische) doelstellingen inzake dynamiek toetsbaar worden gemaakt.

¹⁰ Pagina 20, 23, (24), 25, 29, 30, 111, 114. Betrek daarbij ook de opmerking over de oppervlakten die staat in inspraakreactie nummer 22.

¹¹ Schorverjonging door het afgraven van hooggelegen schorren in Saeftinge wordt in diverse inspraakreacties met een gemotiveerde onderbouwing als alternatief aangewezen. Zie inspraakreactie nummer 10, 11, 15, 16, 17, 20, 23, 34, 36. Daarbij geldt als kanttekening dat bij de keuze van een andere voorgenomen activiteit het verdrag tussen de Nederlandse en Vlaamse regering en het convenant tussen de provincie Zeeland en het rijk moeten worden opgebroken. Daarvoor zullen overtuigende argumenten nodig zijn.

¹² Daarbij moet worden opgemerkt dat schorren formeel niet vallen onder de definitie van intergetijdengebied. Schorren staan namelijk alleen onder water bij springtij en extreem hoge waterstanden, waardoor schorren niet intertidaal, maar supratidaal zijn. Intertidaal zijn de gebieden die bij gemiddeld hoogwater onder water staan en bij gemiddeld laagwater droogvallen.

Ga in het kader van de doelomschrijving verder in op de bijdrage van de voorgenomen maatregelen in de Hedwige- en Prosperpolder aan het realiseren van de doelen in het Sigmaplan¹³.

3.3 Beleidskader

Bijlage 2 van de startnotitie geeft reeds een goed overzicht van de vele documenten waarin juridische en beleidsmatige randvoorwaarden staan¹⁴.

Geef in het MER ten minste een opsomming van de harde randvoorwaarden:

- die bepalend zijn voor de keuze tussen de alternatieven;
- waaraan het voorkeursalternatief zeker moet voldoen.

Geef naast de Vlaamse ook de meest recente gegevens over de instandhoudingsdoelstellingen (en herstelopgaven) in Nederland en geef aan of er nog gemeenschappelijke instandhoudingsdoelstellingen zijn opgesteld.

3.4 Te nemen besluit(en)

Verwerk in het MER de informatie uit de startnotitie over de te nemen besluiten en de instanties die daarbij betrokken zijn. Bespreek zowel voor Nederland als voor Vlaanderen de mogelijkheden tot inspraak, bezwaar en beroep (wanneer, waarover en bij welke instantie).

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

4.1 Voorgenomen activiteit: algemeen

De voorgenomen activiteit, te weten de inrichting van een (inter)getijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder, bestaat uit de volgende ingrepen:

- het aanleggen van een waterkerende dijk langs de zuidelijke begrenzing van het projectgebied;
- het handhaven of (geheel of gedeeltelijk) verwijderen van de dijken die daardoor geen waterkerende functie meer vervullen;
- het inrichten van het plangebied door middel van grondverzet, alsmede door het verwijderen van opstallen, kabels/leidingen, bomen, wegen etc.

De voorgenomen activiteit moet in het MER worden beschreven voor zover dat nodig is voor het voorspellen van de (belangrijke) milieueffecten.

4.2 Dijkaanleg

4.2.1 Gemaakte keuzen

In de startnotitie staat dat er op het punt van de dijk aanleg al diverse keuzen zijn gemaakt:

1. Bij Oude Doel wordt de nieuwe dijk niet óp, maar náast de Zoete Berm gelegd, zodat deze als historisch relict bewaard kan blijven.

¹³ Zoals wordt gevraagd in inspraakreactie nummer 22.

¹⁴ In de inspraak (nummer 25 en 36) staan nog enkele (ondergeschikte) aanvullingen en correcties. De belangrijkste is dat de correcte vigerende ruimtelijke context het Gewestplan van 1978 is.

2. De bestaande Hedwigedijk wordt aan de noordkant versterkt, waardoor er landinwaarts zo min mogelijk landbouwgrond verloren gaat.
3. Het nog ontbrekende dijkdeel tussen de Hedwigedijk en de Zoete Berm wordt op enige afstand van het dorp Prosper gelegd, zodat dit dorp niet in de verdrukking komt.

Tenzij deze keuzen beter worden onderbouwd in het MER, is een uitwerking en vergelijking met varianten nodig voor de keuzen 1 en 3, zoals hieronder wordt toegelicht.

Ad 1. Zoete Berm

Op zich is de wens om de Zoete Berm te handhaven begrijpelijk. Toch is het goed om in het MER na te gaan of het mogelijk is om - met respect voor de bestaande bebouwing en de bestaande bewoners - de historische dijk als uitgangspunt te nemen voor de dijkversterking. Want met de aanleg van een nieuwe dijk op enige afstand van de bestaande ontstaat er een visueel onplezierige en functioneel onduidelijke ruimte tussen oude en nieuwe dijk. De Zoete Berm, nu als polderdijk functioneel een regionale waterkering, krijgt het karakter van een (functieloos) relict. Ga na wat de voor- en nadelen zijn van een buitenwaartse dijkversterking. Bespreek daarbij wat dat betekent voor de bestaande bebouwing aan de dijk. Weeg daarnaast af hoe bijzonder het profiel van de Zoete Berm is voor deze omgeving. Immers de meeste huidige polderdijken zijn in deze omgeving ooit buitenwaterkerend geweest.

Ad 3. Verbindend dijkdeel

Door de keuze van de ligging van het nieuwe verbindende dijktracé tussen de Zoete Berm en de Hedwigedijk ontstaat een vrij scherpe punt in het te ontpolderen gebied. Dat kan nadelen hebben in relatie tot de hoogwaterveiligheid: golfoploop, extra turbulentie en erosie¹⁵. Wanneer een noordelijker, meer vloeiend tracé wordt gekozen, ontstaat wel minder nieuw natuurgebied.

4.2.2 Aanleg en dijkontwerp

De gegevens over het technisch ontwerp van de dijk, de wijze van aanleg ervan en over het nieuwe afwateringssysteem die in de startnotitie staan, zijn toereikend voor het MER¹⁶ en kunnen daarin worden overgenomen.

Ga nog wel in op:

- kwaliteit en herkomst van de specie die wordt gebruikt voor de dijkaanleg;
- aard (materiaal) en het uiterlijk van de aan te brengen taludbescherming;
- de wijze waarop wordt voldaan aan de veiligheidseisen conform de Wet op de waterkeringen.

4.3 Voormalig waterkerende dijken

4.3.1 Twee basisalternatieven

Voor de dijkvakken die 'overbodig' worden door de aanleg van de nieuwe waterkerende dijk, geeft de startnotitie keuzemogelijkheden aan: handhaven, gedeeltelijk verwijderen door het aanbrengen van bressen, of geheel verwijderen.

¹⁵ Zie ook inspraakreactie nummer 16.

¹⁶ Toereikend voor het MER, dat wil zeggen, dat er voldoende informatie is om de belangrijkste milieueffecten af te kunnen leiden. Dat laat onverlet dat het Waterschap aanvullende vragen kan hebben vanuit diens verantwoordelijkheid als dijkbeheerder, zie inspraakreactie nummer 16.

De startnotitie bevat twee alternatieven: een waarin deze dijken worden verwijderd en een waarin er bressen worden gemaakt.

Uit onderzoek in het MER naar de invloed die deze keuze heeft op de morfologische processen en zo op de natuurontwikkeling, moet informatie naar voren komen over de voor- en nadelen van deze hoofdkeuze¹⁷. Datzelfde geldt voor de keuzen inzake het aantal, de locatie en de breedte van de bressen.

Door het handhaven van een deel van de dijken wordt het gebied in belangrijke mate afgeschermd tegen golfwerking, waardoor de sedimentatie sneller verloopt en er meer bescherming is voor de bestaande schorren langs de vaargeul. De afscherming tegen golfwerking heeft het voordeel, dat schorvorming sneller zal optreden. De dijkrestanten zullen echter beletten dat eenmaal gevormd schor nog zal eroderen. Er zal dus een eenzijdig proces van verlandings optreden. Dit is strijdig is met de doelstelling van dynamische stabiliteit, waarin op den duur erosie en sedimentatie elkaar in evenwicht houden en de verhouding schor/slik min of meer constant blijft.

Faseringsvariant

Een oplossing voor dit dilemma zou kunnen zijn om dijkrestanten op termijn geheel of gedeeltelijk te verwijderen, zodra het gebied aan verjonging c.q. nieuwe dynamiek toe is. Bespreek de voor- en nadelen van een alternatief waarin het verwijderen van de dijken niet in een keer, maar gespreid over de tijd wordt uitgevoerd aan de hand van een monitoring en evaluatieonderzoek. Geef de te monitoren aspecten aan.

Leidingendijk

In de startnotitie staat dat er een aaneengesloten natuurgebied Groot-Saeftinge wordt gerealiseerd. Tussen Saeftinge en het nieuwe natuurgebied ligt echter nog een dijk met diverse leidingen.

Bespreek in het MER waarom het afgraven van de leidingendijk en het verplaatsen of ingraven van de leidingen niet tot de mogelijkheden behoort.

Waarschijnlijk zijn de te hoge kosten¹⁸ de belemmerende factor. Toch moet ook duidelijk worden gemaakt dat het verwijderen van de leidingendijk belangrijke voordelen heeft in relatie tot de doelen op het gebied van morfologie (dynamiek) en natuurontwikkeling. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de natuurlijk optredende schorverjonging in Saeftinge die tot stand komt met het verwijderen van de leidingendijk in combinatie met het verlagen van delen van hoog opgeslibde schorren¹⁹. Tegenover de kosten staan waarschijnlijk ook besparingen²⁰. Geef daarom in hoofdlijnen de voor- en nadelen weer. In hoeverre is het mogelijk het verwijderen van deze leidingendijk later nog te realiseren? Bespreek ook de mogelijkheden, alsmede de voor- en nadelen van het aanleggen van een doorlaat in de dijk.

4.4 Ingrepen binnen het ontpolderde gebied

In de startnotitie wordt voorgesteld om de poldersloten in het plangebied grotendeels te dempen en aansluitend op bestaande kreekrelicten een kreekstructuur te graven. Het resultaat van deze maatregel hangt af van de hoogte-

¹⁷ Houd daarbij, conform het verzoek in inspraakreactie 16, ook rekening met de effecten op de waterkering: stabiliteit, beheer en onderhoud.

¹⁸ Geef in het MER een gemotiveerde indicatie van deze kosten ter onderbouwing van dit argument.

¹⁹ Het verlagen van hooggelegen schorren van Saeftinghe in combinatie met het verwijderen van de leidingendijk is de enige manier om de op bladzijde 25 van de Startnotitie genoemde oost-west doorstroming te verkrijgen en natuurlijke schorverjonging in dit gebied te bewerkstelligen (zie ook inspraakreactie 23).

²⁰ Natuurlijke schorverjonging, geen maatregelen nodig om de leidingen op de dijk af te schermen.

ligging van het gebied²¹. Als er in de laagste delen van de polders eerst nog een flinke laag slib moet sedimenteren, zullen zich in het slikkengebied geulen vormen, maar geen krekens²².

Verder zal de aard van het materiaal waarmee de sloten worden gedempt bepalen of deze niet weer eroderen. Geef aan welk materiaal wordt gebruikt en wat de geschiktheid daarvan is voor deze toepassing.

Uit het MER moet blijken hoe zinvol het is om deze vergravingen en dempingen in het plangebied inderdaad uit te voeren, ten opzichte van een variant waarbij de natuurlijke processen dit werk (gratis) doen.

Ook moet worden nagegaan in welke mate het zinvol is om met grondverzet (aanaardingen), of andere maatregelen de nieuwe schorvorming te stimuleren, dan wel de bestaande schorren van Ouden Doel te behouden. Uit de startnotitie wordt onvoldoende duidelijk hoe dat in de praktijk wordt gerealiseerd.

Ook moet duidelijker worden wat er precies gebeurt met de grond die bij het weggraven van de dijken vrijkomt. Geef daarom in ieder geval per alternatief een grondstromenplan en grondbalans.

4.5 Eindbeeld

Geef een inzicht in het eindbeeld dat ontstaat op enkele relevante momenten na het uitvoeren van de maatregelen. Ga in op de hoogteligging, stadium van natuurontwikkeling, ontsluiting, het parkeren, de afwerking, het beheer/onderhoud en toekomstige recreatieve functie, voor zover recreatie mogelijk wordt gemaakt.

4.6 Alternatieven en varianten

De keuze van de alternatieven moet in het MER worden gemotiveerd, evenals de selectie van het voorkeursalternatief. Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief is verplicht.

Uit het voorafgaande blijkt dat de belangrijkste alternatieven²³ in dit MER betrekking zullen hebben op: de keuze om de dijken te verwijderen, dan wel om bressen aan te leggen, alsook het tijdstip waarop dit gebeurt.

Verder dienen²⁴ varianten te worden bekeken voor:

- het grondverzet in het gebied ten behoeve van het veranderen van het reliëf, waaronder het dempen van sloten en graven van nieuwe geulen;
- de ligging van de nieuwe dijken;
- de ligging en breedte van de bressen.

De startnotitie geeft terecht aan dat tijdens het onderzoek ten behoeve van het MER verder zal uitkristalliseren welke varianten en combinaties van varianten het meest interessant zijn. De voorlopige voorkeuren die in de startnotitie zijn gegeven, moeten worden geëvalueerd op basis van de effectbeschrijving en verder veranderd of geoptimaliseerd.

²¹ De gemiddelde hoogteligging van Hedwigepolder is volgens de startnotitie 2m + NAP en die van de Prosperpolder 0,7-1,7 + NAP. Geef aan bij welke hoogteligging in dit deel van de Westerschelde zich schorren en slikken vormen.

²² Men spreekt pas van krekens in een schorrengebied.

²³ Onverkort het gestelde in §3.1.

²⁴ Zoals ook in de startnotitie wordt aangegeven, moet in de nu komende onderzoeksfase blijken welke varianten zo relevant of interessant zijn dat ze een nadere uitwerking in het MER verdienen. Motiveer in het MER de keuzen die daarin zijn gemaakt.

4.7 Mitigerende en compenserende maatregelen

Geef in het MER aan welke maatregelen verder nog worden genomen bijvoorbeeld ter:

- beperking van hinder voor de omgeving;
- bescherming of compensatie van (beschermde) natuur, die verloren kan gaan of aangetast kan worden²⁵;
- bescherming van de leidingendijk²⁶;
- optimalisering van de landbouwkundige mogelijkheden achter de dijk.

4.8 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

Het verwachte draagvlak of een eerder vastgelegd budget mogen geen argumenten zijn om oplossingsrichtingen met belangrijke milieuvoordelen buiten beschouwing te laten bij de ontwikkeling van een mma.

Uit de effectbeschrijvingen moet blijken welk alternatief, ofwel welke combinatie van milieuvriendelijke varianten, het meest milieuvriendelijk is. Wanneer het voorkeursalternatief, dat is het alternatief dat in de te nemen besluiten wordt opgenomen, afwijkt van het meest milieuvriendelijke alternatief, dan dient dat te worden gemotiveerd.

Een belangrijk aandachtspunt voor het mma is de duurzaamheid: de processen van erosie en sedimentatie zouden elkaar bij voorkeur in evenwicht moeten houden.

In de tweede plaats mag niet uit het oog worden verloren dat het mma ook een (hoogwater)veilige oplossing moet zijn, dus een oplossing die voldoet aan de wettelijk gestelde veiligheidseisen.

4.9 Referentie

Het nulalternatief, het niet realiseren van het project, sluit niet aan bij de doelstellingen²⁷ en de reeds genomen regeringsbesluiten. Het dient als referentie bij het beschrijven van de milieueffecten van de alternatieven, zie §5.1.

²⁵ Denk hierbij onder meer aan het kreekrestant, de bestaande schorren langs de vaargeul, maar ook aan zwaar beschermde soorten op grond van de Flora- en faunawet, Habitatrichtlijn). De veldspitsmuis, kamsalamander en vleermuizen, voor zover die in dit gebied voorkomen, zijn geen van alle gebaat zijn bij ontpoldering.

²⁶ Inspraakreactie nummer 35 wijst op de risico's bij de kopse kant van de dijk die nu extra wordt blootgesteld aan stromingen en golven. Verder komt dit punt aan de orde in reactie 3, 7, 8, 12, en 19.

²⁷ Onder voorbehoud van het gestelde in §3.1.

5. BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN

5.1 Bestaande situatie en autonome ontwikkeling

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten.

Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd. Bij deze beschrijving moet het MER uitgaan van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen concrete besluiten over nieuwe activiteiten.

Ook de interactie met andere maatregelen uit de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium²⁸, het Strategisch Plan Haven van Antwerpen²⁹ en het Sigmaplan moet worden besproken, voor zover de gegevens hierover reeds bekend zijn.

De startnotitie bevat reeds een goede aanzet voor de beschrijving van de bestaande situatie³⁰.

5.2 Aandachtspunten bij het beschrijven van de milieugevolgen

Maak bij het beschrijven van de effecten, voor zover nodig, onderscheid in:

- effecten in het plangebied zelf en effecten in de omgeving, waarbij het studiegebied groot genoeg moet zijn om alle relevante effecten te beschrijven;
- de effecten bij de aanleg en effecten van het gebruik.

Bij het in beeld brengen hoe het plangebied en zijn omgeving zich zullen ontwikkelen bij de verschillende alternatieven, spelen morfologische modelberekeningen een belangrijke rol. De onzekerheden in deze voorspellingen moeten in het MER kwantitatief worden weergegeven. Deze onzekerheden worden groter naarmate de tijdhorizon verder naar achteren verschuift. Vraagpunten die in ieder geval aan de orde moeten komen zijn:

- Binnen welke tijdhorizon kunnen met de alternatieven de belangrijkste doelen worden bereikt? Houd hierbij tevens rekening met de verwachtingen over de zeespiegelstijging.
- Wat is de lange termijn duurzaamheid van dit doelbereik: ofwel kan de gewenste toekomstige situatie zichzelf instandhouden of blijft het nodig om regelmatig in te grijpen en bij te sturen? Welke maatregelen zijn dan nodig?

De startnotitie geeft al een goed beeld van de relevante milieuaspecten die moeten worden onderzocht en van de wijze waarop ze worden onderzocht. In resterende paragrafen van dit hoofdstuk staan daarom per milieuaspect alleen de hoofdpunten en enkele aanvullende opmerkingen als reactie op de startnotitie.

²⁸ Bijvoorbeeld de vaargeulverruiming.

²⁹ Hiervoor loopt in dezelfde periode een planmilieueffectrapportage: onderlinge afstemming is gewenst.

³⁰ Overigens kan de cultuurhistorische ontstaansgeschiedenis van het gebied meer specifiek dan in de startnotitie worden beschreven, wanneer gebruik wordt gemaakt van bestaande literatuur (bv. A. de Kraker; M.K.E. Gottschalk, B. Augustyn).

5.3 Woon- en leefmilieu

Basisgegevens over de aanlegfase

De belangrijkste mensgerelateerde milieugevolgen treden tijdens de aanleg op. Geef daarom in het MER een duidelijk beeld van de aanlegfase.

- Geef aan hoe het grondverzet en de inrichtingsmaatregelen, waaronder ook verwijderen van bebouwing en beplanting, worden uitgevoerd in plaats en tijd.
- Beschrijf de grondstromen en de logistiek zo concreet mogelijk vanuit de beleving van de omgeving. Geef kentallen over de geluidemissie van de apparatuur die wordt ingezet, waar en gedurende welke perioden en tijden van de dag, respectievelijk dagen van de week?
- Welke tijdelijke depots (locatie, dimensies) worden ingericht?

Geluid en trillingen

Geef een indicatie van de te verwachten geluidniveaus, zowel in de vorm van langtijdgemiddelde beoordelingsniveaus (of equivalente geluidniveaus) en maximale geluidniveaus (ook wel piekgeluidniveaus genoemd), ten gevolge van het materieel dat ingezet wordt voor het grondverzet in het plangebied en ten gevolge van aan- en afvoer. De geluidniveaus dienen gegeven te worden ter plaatse van woningen en mogelijke ander geluidgevoelige bestemmingen. Geef tevens aan wat het oppervlak geluidbelast natuurgebied is.

Indien materieel en vrachtverkeer op relatief korte afstand van woningen in bedrijf is of er langs rijdt, kunnen trillingen in woningen voelbaar worden. Met name de kwaliteit van (werk)wegen bepaalt in belangrijke mate de trillingemissie. Geef aan of er sprake kan zijn van hinder door voelbare trillingen en op welke wijze het ontstaan ervan kan worden gemitigeerd.

Vanwege de beperkte geluidemissie in de beheers- en onderhoudsfase (alleen ten gevolge van beperkt autoverkeer op de dijk) behoeft die geluidssituatie geen kwantitatieve beschouwing.

Lucht

Op voorhand zullen geen overschrijdingen van grenswaarden worden verwacht voor de stoffen die zijn genoemd in het Besluit Luchtkwaliteit 2005. Gezien de jurisprudentie wordt echter aanbevolen om de fijn stof (PM₁₀)- en stikstofdioxide (NO₂)- concentraties te bepalen buiten de werkgebieden. Hier- toe kunnen eenvoudige modelberekeningen worden uitgevoerd. De totale concentraties PM₁₀ en NO₂ worden bepaald door de reeds bestaande achtergrondconcentraties en de bijdrage ten gevolge van de inzet van materieel en vrachtwagens in de aanlegfase.

Ten aanzien van (grof) stof dient aangegeven te worden of er sprake zal kunnen zijn van stofdepositie in de nabije omgeving van het werkgebied en zo ja, op welke wijze de emissie van stof zal worden tegengegaan.

5.4 Ruimtegebruik, landbouw en recreatie

Geef aan:

- hoeveel en welke opstallen (woningen, bedrijfsgebouwen) zullen worden gesloopt;
- welk en hoeveel landbouwkundig gebruik wordt beëindigd en of dat elders nog kan worden voortgezet;

- in welke mate en hoelang voorzetting van landbouwactiviteiten tijdens de aanlegfase nog mogelijk is;
- of de landbouw achter de dijk negatieve (of positieve) effecten kan ondervinden door het voornemen, vooral door beïnvloeding van de kwel (grondwaterpeil en -kwaliteit, verzilting) en als gevolg van het nieuwe afwateringssysteem;
- hoe de recreatieve gebruiksmogelijkheden van het gebied zich wijzigen;
- wat gebeurt met de bestaande jachthaven.

5.5 Bodem, morfologie

- Hydrodynamiek, sedimentatie, erosie
Het MER moet een beschouwing (met illustraties) geven van de morfologische veranderingen in het gebied gedurende de afgelopen anderhalve eeuw. Daarmee ontstaat een beeld van de snelheid van de opslibbing en schorvorming. Gebruik deze informatie bij de validatie van het morfologische model dat bij het voorspellen van de morfologische ontwikkelingen in het plangebied wordt ingezet.
- Bodemopbouw, bodemkwaliteit
De kleigronden in de Hedwige- en Prosperpolder zijn na decennia intensief agrarisch grondgebruik waarschijnlijk verontreinigd met zware metalen, fosfaat en pesticiden. Indien het getij vervolgens deze grond in beweging brengt, kan dit effecten hebben op het nieuwe en het huidige natuurgebied.

5.6 Water

De belangrijkste hoofdpunten voor de beschrijving van effecten op het watersysteem zijn:

- effecten op de waterkwaliteit door erosie van verontreinigde grond³¹;
- verschuiving van de zoet-zoutgrens via het grond- en oppervlaktewatersysteem; mogelijke verzilting van grond- en oppervlaktewater in aangrenzende binnendijkse polders; veranderingen in de zoutbelasting van het binnendijkse gebied³²;
- effecten op de afwatering van binnendijkse polders.

De effecten dienen zoveel mogelijk gekwantificeerd te worden. Dit is ook nodig in verband met het uitvoeren van de verplichte watertoets. De watertoets hoeft geen onderdeel te zijn van het MER, maar de benodigde kwantitatieve gegevens dienen wel in het MER te staan.

De Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt eisen aan de chemische en ecologische toestand van waterlichamen en volgt daarbij de stroomgebiedsbenadering. Uiterlijk in 2015 moeten alle waterlichamen zich in goede ecologische toestand bevinden. Het plangebied valt in de waterlichamen 'Westerschelde' en 'Beneden-Zeeschelde' onder het Scheldestroomgebied. Breng de autonome ontwikkeling van de chemische en ecologische toestand van deze waterlichamen in beeld en geef aan in hoeverre het voornemen in aanvulling daarop negatieve (of positieve) effecten heeft op de ecologische kwaliteit, zoals gedefinieerd in de Kaderrichtlijn Water.

³¹ Daarbij kan het gaan om de verontreinigde grond in de Hedwige- en Prosperpolder, maar ook om erosie en verspreiding van verontreinigd slib in het systeem van het estuarium, zoals bedoeld in inspraakreactie 20.

³² Zoals gevraagd in spraakreactie nummer 5.

5.7 Hoogwaterveiligheid

In aanvulling op de startnotitie:

- invloed op de waterstanden³³;
- invloed op de stabiliteit en erosiebestendigheid van de dijken (noodzaak tot beheer en onderhoud), waaronder zeker die van de leidingendijk³⁴;
- risico op golfoploop (in de punt).

5.8 Natuur

Hoofdpunten:

- bijdrage tot de instandhoudingsdoelen en herstelopgaven: habitats en soorten;
- aantasting van bestaande beschermde natuur.

Het verdient aanbeveling om bij natuur steeds een strikte scheiding te maken tussen buiten en binnen de speciale beschermingszone. Op deze wijze kan de winst- verliesrekening voor Natura 2000 zo zuiver mogelijk in beeld worden gebracht. Verder is het wenselijk om strikt onderscheid te maken in tijdelijke en blijvende effecten, aangezien ook tussen deze effecten de uiteindelijke balans neutraal dan wel positief moet zijn.

De Europese richtlijnen zijn belangrijke ecologische toetsingskaders, maar er moet ook aandacht zijn voor zwaar beschermde soorten en voor soorten van de Nederlandse en Vlaamse rode lijst, zo mogelijk op basis van populatieschattingen³⁵ van te verdwijnen of juist nieuwe soorten.

In aanvulling op de aangegeven toetsingscriteria dient ten aanzien van het aspect natuur verder aandacht besteed te worden aan de gevolgen van verontreiniging. Het gaat daarbij zowel om het in beweging brengen van plaatselijk verontreinigde landbouwgronden als om het toelaten van verontreinigd buitenwater in de schonere delen van de polder.

5.9 Landschap en cultuurhistorie

Hoofdpunten:

- verstoring van aardkundige waarden, zoals kreekrestanten;
- potentiële verstoring en aantasting van archeologische relictten, historisch geografische elementen³⁶ en historisch bouwkundige objecten³⁷.

³³ Zoals gevraagd in inspraakreactie 35 en 36.

³⁴ Zoals gevraagd in inspraakreactie 3, 7, 8, 12 en 19.

³⁵ De startnotitie gaat bij de beschrijving van de bestaande situatie uitgebreid in op vegetatie en vogels, maar het wordt niet duidelijk of zwaar beschermde soorten, als veldspitsmuis, kamsalamander en vleermuizen in het gebied aanwezig zijn. Indien aanvullend veldonderzoek vereist is, en dit niet meer tijdig kan worden uitgevoerd, dient dit bij de leemten in kennis te worden vermeld.

³⁶ In het plangebied is de regelmatige grootschalige strokenverkaveling van de Arenberg-inpolderingen een belangrijke erfgoedwaarde. Deze is echter bij de herinrichting voor een groot deel verloren gegaan. Verder blijkt uit recent onderzoek in Westelijk Zeeuws-Vlaanderen het volgende: Overstromings- en sedimentatieprocessen onttrekken de meeste relictten van percelering, bewoning, infrastructuur wel aan het zicht, maar deze zijn desalniettemin vaak nog aanwezig in het landschap. Dat zou door een combinatie van bijvoorbeeld luchtfotografie, historische en archeologische bronnen en het nu beschikbare DEM (Digitale Hoogtemodel) zichtbaar kunnen worden gemaakt.

³⁷ Is het nog haalbaar de monumentale Anthoniushoeve, als beeldrager van de grootschalige Arenberg-inpolderingen, te verplaatsen?

Houd daarbij rekening met de mogelijke aanwezigheid van resten van prehistorische occupatie, laatmiddeleeuwse nederzettingen en dorpen³⁸ en postmiddeleeuwse fortenlinies³⁹. Bij constatering van aanwezigheid dient te worden bepaald wat de aard is en hoe met de resten moet worden omgegaan.

- wijziging landschapsbeeld.

Voor beschrijving en waardering van het plangebied, voor zo ver het in Nederland is gelegen, kan mede gebruik worden gemaakt van de CHS Zeeland (Cultuurhistorische Hoofdstructuur)⁴⁰ en de gegevens van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland⁴¹. Voor zover het in Vlaanderen is gelegen, kan mede gebruik worden gemaakt van de Centrale Archeologische Informatie, gegevens van de Archeologische Dienst van Waasland, etc.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN EN VARIANTEN

De onderlinge vergelijking van alternatieven en varianten is belangrijk in dit MER. Breng de verschillen overzichtelijk in beeld en bepaal op grond daarvan wat het voorkeursalternatief wordt en het meest milieuvriendelijke alternatief. Geef daarnaast aan hoe de milieusituatie verandert onder invloed van het voorkeursalternatief en het meest milieuvriendelijke alternatief, waarbij tevens de autonome ontwikkeling wordt betrokken.

Toets deze toekomstige milieusituatie aan de belangrijkste normen en streefwaarden die in zowel Nederland als Vlaanderen gelden, en aan de randvoorwaarden, zoals besproken in hoofdstuk 3.

Gebruik bij de vergelijkingen tabellen en toelichtende teksten. Geef waar mogelijk niet alleen een kwalitatieve waardering van de verschillen, maar ook concrete getallen bijvoorbeeld een oppervlaktemaat. Geef aan met welke onzekerheid de effectvoorspelling omgeven is. In het geval van kwantitatieve waarden betekent dit de presentatie van onzekerheidsbanden rond gemiddelde verwachtingen.

7. KOSTEN EN BATEN

Daarover zijn hier geen (advies)richtlijnen opgenomen. Dit aspect wordt naar verwachting onderzocht conform de voorschriften van de OEI-leidraad. Er zal wel sprake zijn van overlap tussen MER en kosten-batenanalyse. Zorg daarom voor een goede onderlinge afstemming, ook in de uitgangspunten en begrippen.

³⁸ Bijvoorbeeld het dorp Casu(w)ele: dit verdrongen dorp is bekend als dorp nr. 73 op de kaart van verdrongen kerkdorpen in Zeeland (SCEZ); in 1584/85 ten gevolge van militaire inundaties overstroomd. Een precieze locatie is (in ARCHIS) niet bekend. De (schaarse) literatuur wijst er echter op dat het dorp mogelijk in het projectgebied gelegen was. De meest nauwkeurige situeringen vinden we echter op landmeterskaarten uit de periode 1570/75 (De Buck en Horenbault). Hieruit blijkt duidelijk dat het dorp net ten noordwesten van de huidige Doelpolder gelegen moet zijn geweest. Vandaag dus wellicht in de Prosper- ofwel in de Hedwigepolder. Het dorp Casuele was volgens Gottschalk (De Vier Ambachten en het Land van Saeftinghe, 441) een verkoopplaats voor turf ontstaan in de eerste helft van de 15e eeuw met ca. 30 huizen in 1443/44.

³⁹ O.a. het Luysfort in de voormalige Luyspolder ten noorden van Ouden Doel is duidelijk zichtbaar op kaart van Visscher (medio 17e eeuw).

⁴⁰ www.zeeland.nl/chs

⁴¹ Zie inspraak nummer 6.

8. LEEMTEN IN MILIEU-INFORMATIE EN EVALUATIE

Resterende leemten in kennis, bijvoorbeeld over natuur of cultuurhistorie, moeten worden vermeld.

Omdat de morfologische en hydrodynamische voorspellingen met onzekerheden zijn omgeven, is het noodzakelijk de ontwikkelingen te volgen door een uitgebreid onderzoek- en monitoringprogramma. Het programma dient zowel fysische als ecologische aspecten te dekken. In het MER dient de opzet van dat programma te worden besproken. In relatie tot leemten in kennis en evaluatie moet worden aangegeven welke maatregelen achteraf uit te voeren zijn, wanneer de (milieu)gevolgen op belangrijke punten anders zijn dan oorspronkelijk werd verwacht.

9. VORM EN PRESENTATIE

Gebruik het MER om de kennis en inzichten die in de voorafgaande fasen zijn verzameld inzichtelijk samen te vatten. Wanneer naar eerdere rapporten wordt verwezen voor belangrijke achtergrondinformatie, dan dient deze verwijzing voldoende expliciet (rapport en paginanummers) te zijn.

Gebruik in het MER goed en recent kaartmateriaal met duidelijke legenda's. Neem ten minste één kaart op met alle in het MER gebruikte topografische namen.

Zorg voor een publieksvriendelijke samenvatting waarin de belangrijkste keuzemogelijkheden met hun beoordeling overzichtelijk staan weergegeven.

Zorg hierin voor voldoende (en functioneel) illustratiemateriaal, zoals tabellen, tekeningen, foto's en kaarten.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Ontwikkeling van een intergetijdengebied
Hedwige- en Prosperpolder

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

**Brief van het bevoegd gezag d.d. 23 mei 2006 waarin de Commissie
in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen**

Ministerie van
Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

DRZ

Commissie voor de M.E.R.
t.a.v. mevrouw drs. M. van Eck
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

Commissie voor de
milieu- en bestuursrechtelijke
aangelegenheden

ingekomen op: 31 MEI 2006

nummer

dossier 1773-G17/m03

kopie naar: VEØ JR

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
		DRZZ06-2294/RB/M	23-5-2006
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Startnotitie/kennisgeving Hedwige- Prosperpolder		06 48588293	9

Op 11 maart 2005 is de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium door de Vlaamse en Nederlandse regeringen vastgesteld. Een van de projecten die daar deel van uitmaken is het natuurprogramma Westerschelde. Een onderdeel van dit natuurprogramma vormt de natuurontwikkeling in de Hedwig- en Prosperpolder.

Bij dezen, ontvangt u de Startnotitie/Kennisgeving "Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder". Deze Startnotitie/Kennisgeving ligt vanaf 1 juni 2006 ter inzage.

Ik verzoek u, als adviescommissie ten behoeve van de richtlijnen, een zienswijze in te dienen bij het Inspraakpunt Verkeer en Waterstaat, binnen de daarvoor gestelde termijn (zie daarvoor de bijgaande advertentie die ook in diverse media verschijnt).

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit
DRZ
Zuid
Keizersgracht 5
Postadres: Postbus 6111
5600 HC Eindhoven
Telefoon: 070-8883280
Fax: 070-8883290
Telegramadres: Landvis
www.minlnv.nl

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT,
Voor deze de
DE DIRECTEUR REGIONALE ZAKEN ZUID.

DE DIRECTEUR REGIONALE ZAKEN ZUID,

ir. W. W. van Zandbrink

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 104 d.d. 31 mei 2006

Inspraak startnotitie/kennisgeving MER Hedwige- en Prosperpolder

De startnotitie/kennisgeving 'ontwikkeling van een intergemeentelijk gebied in de Hedwige- en Prosperpolder' ligt in Nederland en Vlaanderen vanaf 1 juni 2006 gedurende 6 weken ter inzage. De startnotitie/kennisgeving doorloopt in Nederland een inspraakprocedure overeenkomstig de Rijksprojectenprocedure, de Algemene wet bestuursrecht en de Wet milieubeheer. In Vlaanderen geldt het MER/NVW-decreet van 18 december 2002. In het kader daarvan wordt u van 1 juni tot en met 12 juli 2006 in de gelegenheid gesteld uw opmerkingen op de inhoud van de startnotitie/kennisgeving naar voren te brengen.

Achtergrond

De regeringen van Nederland en Vlaanderen stelden op 11 maart 2005 de Ontwikkelingschets 2010 Schelde-estuarium vast. Deze Ontwikkelingschets geeft aan welke projecten en maatregelen moeten worden gerealiseerd om de Schelde in 2010 veiliger, toegankelijker en natuurlijker te maken. De ontwikkeling van een intergemeentelijk gebied in de Hertogin Hedwigepolder en het noodelijke gedeelte van de Prosperpolder door middel van landwaarde dikteruglegging van de Scheldedijk is een van deze projecten en maatregelen.

Waar kunt u de startnotitie/kennisgeving inzien?

De startnotitie/kennisgeving kunt u van 1 juni tot en met 12 juli 2006 inzien gedurende de reguliere openingstijden op de volgende locaties:

In Nederland

- het gemeentehuis van Hulst;
- de openbare bibliotheek in Hulst;
- de Zeeuwse bibliotheek in Middelburg;
- het informatiecentrum van de provincie Zeeland in Middelburg;
- de bibliotheek van het waterschap Zeewijk-Vlaanderen in Terneuzen;
- de bibliotheek van Rijkswaterstaat Zeeland in Middelburg;
- de bibliotheken van de Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Verkeer en Waterstaat, beide in Den Haag.

In Vlaanderen

- het gemeentehuis van Beveren;
- Cel MER in Brussel.

U kunt de startnotitie/kennisgeving ook downloaden via www.zeeland.nl/natuurpakket of via www.mer.vlaanderen.be.

Hoe kunt u inspreken op de startnotitie/kennisgeving?

Eenieder die dit wenst, kan schriftelijk reageren op de startnotitie/kennisgeving. Inspraakreacties naar aanleiding van deze start-

notitie/kennisgeving kunnen ieder tot wijzigingen van de inhoud, met name a's z, concrete voorstellen bevatten over de te onderzoeken alternatieven en effecten. Uw schriftelijke inspraakreactie kunt u tot en met uiterlijk 12 juli 2006 sturen naar:

Voor Nederland:

Inspraakpunt Verkeer en Waterstaat,
Startnotitie/kennisgeving Hedwige-Prosperpolder,
Postbus 30316,
NL-2500 GH Den Haag.

Voor Vlaanderen:

Cel MER,
Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Cel MER,
Startnotitie/kennisgeving MER Hedwige-Prosperpolder,
p/a Koning Albert II-laan 20 bus 8, B-1000 Brussel
of
Gemeente Beveren,
Dienst Linkeroever,
p/a Gemeente Beveren, Stationsstraat 2, 9120 Beveren

U kunt ook via internet inspreken: www.zeeland.nl/natuurpakket of www.mer.vlaanderen.be.

In Nederland bestaat tevens de mogelijkheid om mondeling in te spreken. Als u tijdens de hoorzitting mondeling wilt inspreken, wordt u vriendelijk verzocht dit vóór vrijdag 30 juni 2006 aan het inspraakpunt kenbaar te maken, telefoon +31 70 351 96 02.

Als u dat wenst, kunt u verzoeken om vertrouwelijke behandeling van uw persoonsgegevens.

Informatiemarkt en hoorzitting

Om u zo goed mogelijk te informeren, wordt een informatiebijeenkomst georganiseerd. Gedurende de bijeenkomst zijn er medewerkers van het projectbureau aanwezig om uw vragen te beantwoorden en om het verdere verloop van de procedure toe te lichten. Aansluitend op de bijeenkomst vindt een hoorzitting plaats, waar u mondeling kunt inspreken. De bijeenkomst wordt gehouden op:

maandag 3 juli 2006.

De Warande te St. Jansteen,

Wilhelminastraat 43.

Informatiebijeenkomst vanaf 18.30 uur.

Hoorzitting vanaf 20.00 uur.

Wat gebeurt er met uw reactie?

De binnengekomen reacties worden gebundeld. Het Inspraakpunt stuurt daarna alle reacties onder andere naar de Cel Mer in Vlaanderen en naar de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Commissie voor de milieu-effect-rapportage (m.e.r.) in Nederland. Cel Mer en de Nederlandse commissie voor de m.e.r. adviseren de Nederlandse Minister over de richtlijnen voor de inhoud van het milieu-effectrapport (MER). Op basis van deze adviezen en de inspraakreacties geven de Ministers hun oordeel over de Startnotitie middels richtlijnen. Deze richtlijnen vormen - tezamen met de Startnotitie - het vertrekpunt voor het opstellen van het MER. Na afronding van het MER-onderzoek krijgt u nogmaals de kans om in te spreken.

Zo spoedig mogelijk na afloop van de inspraaktermijn kunt u de ontvangen reacties inzien op dezelfde locaties waar de startnotitie/kennisgeving ter inzage ligt. Na het verschijnen van de richtlijnen wordt een antwoordnota opgesteld waarin alle inspraakreacties behandeld worden. Alle insprekers krijgen deze nota toegestuurd, zodat zij inzicht krijgen in de doorwerking van hun reactie.

Nadere informatie

Voor het verkrijgen van meer informatie over de inhoud van de startnotitie/kennisgeving kunt u contact opnemen met het projectbureau Natuurpakket Westerschelde (voor Nederland), telefoon +31 118 63 19 62 of Waterwegen en Zeekanaal NV (voor Vlaanderen), telefoon +32 3 224 67 11.

Voor inlichtingen over de inspraakprocedure kunt u zich wenden tot het Inspraakpunt Verkeer en Waterstaat (voor Nederland), telefoon +31 70 351 96 02 of de Cel MER (voor Vlaanderen), telefoon +32 2 553 80 79.

Provincie Zeeland

WATERWEGEN EN ZEEKANAAL NV

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Provincie Zeeland (Nederland) en Waterwegen en Zeekanaal N.V. (Vlaanderen)

Bevoegd gezag: Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Nederland) en Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (Vlaanderen)

Besluit: Rijksprojectbesluit (Nederland), Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan (Vlaanderen), diverse vergunningen

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994 in Nederland: C12.1-3, C9.2, D16.1, C18.5

Categorie Besluit m.e.r. 2004 in Vlaanderen: 10,h

Activiteit: landwaartse dijkverlegging met bijbehorend grondverzet in de Hedwige- en Prosperpolder

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 31 mei 2006

richtlijnenadvies uitgebracht: 10 augustus 2006

Bijzonderheden: Op 11 maart 2005 is de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium door de Vlaamse en Nederlandse regeringen vastgesteld. (Zie projectnummer 1382.) Daarin staat het voornemen om in de Hedwige- en Prosperpolder een natuurontwikkelingsproject uit te voeren. Voor de Ontwikkelingsschets is een (grensoverschrijdende) strategische m.e.r. uitgevoerd. Voor het (grensoverschrijdende) project in de Hedwige- en Prosperpolder is een projectm.e.r. nodig. Er is een Vlaams-Nederlandse werkgroep gevormd om te adviseren over de richtlijnen.

Hoewel in het MER een goede onderbouwing moet komen van de keuze om hier te ontpolderen, zal het accent in het MER komen te liggen op de inrichting: de aanleg van de nieuwe dijken, het meer of minder afgraven van de bestaande dijken en de maatregelen in het te ontpolderen gebied. De nieuwe situatie moet worden getoetst aan de (natuur)doelstellingen die zijn geformuleerd voor het Schelde-estuarium.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. H.G. van der Aa (N)

dr. C. Baeteman (V)

prof. J. Berlamont (V)

dr. J.H. van den Berg (N)

dr.ir. J. Hoeks (N)

ir. J.A. Huizer (N)

drs. M.A. Kooiman (N)

drs. L. van Rijn-Vellekoop (voorzitter) (N)

dr. T. Soens (V)

drs. H.A.T.M. van Wezel (N)

Secretaris van de werkgroep:

drs. M. van Eck (N), drs. P.J.M. van Ghelue (V)

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	20060531	J. Vos	Goes	20060703
2.	20060615	J. de Vos-de Steur	Kamperland	20060703
3.	20060628	N.V. Nederlandse Gasunie	Waddinxveen	20060703
4.	20060628	J.T. Pemmelaar, mede namens M.C. Groot	Kloosterzande	20060707
5.	20060613	Boerenbond	Leuven (B)	20060707
6.	20060704	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	20060707
7.	20060704	Shell Nederland Raffinaderij B.V.	Hoogvliet Rotterdam	20060707
8.	20060705	Evides Waterbedrijf	Rotterdam	20060707
9.	20060706	P. Dieleman	Terneuzen	20060717
10.	20060705	Burgemeester en Wethouders gemeente Hulst	Hulst	20060717
11.	20060705	F. Verbist, mede namens I. Verbist-Van Gijsel	Verrebroek (B)	20060717
12.	20060630	ZEBRA Gasnetwerk B.V.	Bergen op Zoom	20060717
13.	----	J. Koene	Wemeldinge	20060717
14.	----	P.J.D.M.A. Muller	Nieuw Namen	20060717
15.	20060708	ZLTO afdeling Hulst	Ossensisse	20060717
16.	20060710	Waterschap Zeeuws-Vlaanderen	Terneuzen	20060717
17.	20060707	Actiecomité Zeg Nee Tegen Ontpolderen	Zaamslag	20060717
18.	20060710	ZLTO raad Zeeland (mede namens ZLTO Hulst)	Goes	20060717
19.	20060711	DELTA N.V.	Middelburg	20060717
20.	20060710	Den Hollander Advocaten namens ZLTO J.L. Mieras en mede namens C.J.J.E.L.P. DeCloedt	Middelharnis	20060717
21.	----	H. Burm	Nieuw Namen	20060717
22.	20060712	Gemeente Beveren	Beveren (B)	20060717
23.	20060712	Boerenbond Bedrijfs-gilde Beveren Noord	Doel (B)	20060717
24.	20060606	OVAM	Mechelen (B)	20060717
25.	20060621	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Afdeling Monumenten en Landschappen	Brussel (B)	20060717
26.	20060626	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap afdeling ROHM-Oost Vlaanderen Monumenten en Landschappen	Gent (B)	20060717
27.	20060710	L. van Melle	Zierikzee	20060717
28.	20060621	Agentschap voor Natuur en Bos	Gent (B)	20060717
29.	20060628	Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid afdeling Toezicht Volksgezondheid	Gent (B)	20060717
30.	20060629	Departement Leefmilieu en Energie Afdeling Lucht , Hinder, Milieu & Gezondheid	Brussel (B)	20060717
31.	20060703	Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen	Antwerpen (B)	20060717
32.	20060712	Stichting Het Zeeuwse Landschap	Heinkenszand	20060717
33.	20060710	P. Hupkens	Vlissingen	20060717
34.	20060711	Stichting de Levende Delta	Kloetinge	20060717
35.	20060711	Rijkswaterstaat Zeeland	Middelburg	20060720
36.	20060712	F. de Bondt	Sint Niklaas (B)	20060720

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
37.	20060710	R. de Bock	Doel (B)	20060720
38.	20060711 20060703	Polder Land van Waas verslag hoorzitting	Verrebroek (B) St. Jansteen	20060720

**Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de
Hedwige- en Prosperpolder**

Nederland en Vlaanderen willen in de Hedwige- en Prosperpolder een natuurontwikkelingsproject realiseren. Dat houdt onder meer een landwaartse dijkverlegging in. Ter onderbouwing van de besluitvorming in Vlaanderen en Nederland wordt een milieu-effectrapportage uitgevoerd.

ISBN-10: 90-421-1856-3

ISBN-13: 978-90-421-1856-0